

Alternatief kapitaal

van gemiste kans naar erkende waarde

Gelijkschap

Alternatief kapitaal: van gemiste kans naar erkende waarde

In beleid en wetenschap wordt sociale ongelijkheid of kansenongelijkheid vaak beschreven in termen van tekorten en achterstand: een gebrek aan taalvaardigheden, geld of een onderwijsachterstand. Maar wat als we het omdraaien? Wat als we beginnen bij wat kinderen en jongeren *wél* kunnen, juist in omstandigheden waar veel ontbreekt?

De Amerikaanse onderzoeker Tara Yosso (2005) en recente Nederlandse initiatieven laten zien dat kinderen en jongeren uit omgevingen met laaggeletterdheid en financiële krapte geen hulpeloze slachtoffers zijn, maar vaardige en talentvolle overlevers. Ze ontwikkelen vormen van wat ik 'alternatief kapitaal' noem: waardevolle, maar vaak structureel ondergewaardeerde hulpbronnen en vaardigheden, die aanwezig zijn in sociale groepen met een minder gunstige positie.

Bourdieu en de blinde vlek voor andere vormen van kapitaal

Veel onderzoek en beleid om kansenongelijkheid te verkleinen is gebaseerd op de *kapitaaltheorie* van de Franse socioloog Pierre Bourdieu (1986). Hij laat zien hoe economisch, cultureel en sociaal kapitaal bepalen wie toegang krijgt tot kansen, macht en status. Maar in zijn benadering staat vooral het soort kapitaal centraal dat wordt gewaardeerd door mensen uit sociaal-cultureel bevoorrechte groepen: diploma's, geld en het 'juiste' netwerk.

Daardoor blijven andere vormen van kapitaal vaak buiten beeld — zoals praktische of informele kennis en vaardigheden. Juist de hulpbronnen die ontstaan in omgevingen met minder kansen. Dat voedt wat Chimamanda Ngozi Adichie (2009) het gevaar van een *single story* noemt: het idee dat mensen uit minder bevoorrechte groepen alleen maar kwetsbaar zijn en altijd hulp nodig hebben. Maar er is nooit maar één verhaal. Er zijn óók verhalen van vindingrijkheid, creativiteit en kracht — juist onder druk, juist in omgevingen waar kansen schaars zijn.

Tara Yosso: van achterstand naar rijkdom

Tegenover Bourdieu's kapitaaltheorie stelt Tara Yosso het idee van *community cultural wealth* (2005). Zij draait het perspectief om. In plaats van te focussen op achterstand benadrukt zij de rijkdom aan hulpbronnen die *wél* aanwezig is in gemeenschappen die vaak minder worden gehoord. Zoals buurten en gezinnen met een migratieachtergrond of een lager inkomen. Haar model is ontstaan in een raciale context in de Verenigde Staten, maar

toepasbaar op elke situatie waarin dominante opvattingen bepalen wat telt als waardevolle kennis of ervaring.

Yosso beschrijft zes vormen van kapitaal die aanwezig zijn in groepen die buiten de gevestigde maatschappelijke norm vallen:

1. *Aspiratiekapitaal* – hoop en doorzettingsvermogen ondanks structurele barrières
2. *Linguïstisch kapitaal* – meertaligheid en contextgevoelig kunnen schakelen
3. *Familiaal kapitaal* – solidariteit en doorgegeven culturele kennis binnen families
4. *Sociaal kapitaal* – steun uit de gemeenschap, buiten formele instanties
5. *Navigatiekapitaal* – je weg vinden in systemen die niet voor jou ontworpen zijn
6. *Verzetkapitaal* – ongelijkheid herkennen en bevragen

Deze alternatieve vormen van kapitaal worden zelden erkend in beleid, onderzoek of onderwijs. Maar ze spelen een cruciale rol in het dagelijks leven van veel kinderen en jongeren en gemeenschappen.

Alternatief kapitaal: wat kinderen en jongeren wél leren

Ook in Nederland groeit de aandacht voor alternatieve vormen van kapitaal. Organisaties als Concrete Blossom laten zien wat er gebeurt als je stedelijke jongeren met een migratieachtergrond — vaak buitengesloten van onderwijs en formele netwerken — serieus neemt in wat zij zelf meebrengen. In hun programma's draait het om het versterken van wat zij *fringe kapitaal* noemen: “de klontering van levenservaring die onder hoge druk ontstaat” (Mohamud, 2023).

Ook praktijkgericht onderzoek onder kinderen en jongeren uit gezinnen met financiële krapte en beperkte basisvaardigheden laat zien hoe waardevol alternatief kapitaal kan zijn (Jansen e.a., 2025; Notten, 2025). Kinderen die opgroeien met laaggeletterde ouders zijn vaak niet ‘taalarm’, maar leren juist al jong hoe ze zich kunnen aanpassen. Ze zijn tolk in gesprekken met instanties — ook als Nederlands hun thuistaal is — en regelen praktische zaken voor zichzelf en hun gezin. Ze schakelen tussen verschillende werelden, dragen verantwoordelijkheid en ontwikkelen sociale intelligentie: het vermogen om situaties aan te voelen, effectief te communiceren en zich aan te passen aan hun omgeving.

“Aan het eind van de basisschool regelde ik school ook altijd zelf. Dus alle administratie van school, alle dingen voor school deed ik allemaal zelf.”

(kind van laaggeletterde ouders, Notten 2025)

Daarnaast blijken jongeren in gezinnen met beperkte financiële middelen vaak een opvallend bewustzijn van geld. Ze leren al jong budgetteren en prioriteren. Hun financiële opvoeding vindt niet plaats via zakgeld-apps, maar in het echte leven. Ze begrijpen het verschil tussen ‘moeten’ en ‘willen’ en leren dat creativiteit nodig is om rond te komen.

“Mijn moeder heeft veel problemen gehad rondom geld en is daar uitgekomen. De gesprekken die wij over geldzaken hebben gehad, hebben mij veel geleerd. Bijvoorbeeld dat je zuinig moet zijn op je geld, moet sparen en moet zorgen voor goed overzicht in je bankzaken enzo.”

(jongere met ervaring in financiële krapte, Jansen e.a., 2025)

Deze kinderen en jongeren zijn niet minder vaardig dan hun leeftijdsgenoten uit financieel stabiele of taalvaardige gezinnen – ze zijn anders vaardig. Ze ontwikkelen al jong waardevolle capaciteiten die zelden worden erkend als ‘kapitaal’, maar dat wél zijn – zeker in een samenleving die steeds meer vraagt van individuele zelfredzaamheid.

Van alternatieve vaardigheden naar erkend kapitaal

Als we serieus werk willen maken van gelijke kansen, moeten we erkennen dat kapitaal vele vormen kent – en niet alleen binnen de paden van diploma’s, stages of het juiste taalgebruik. Het begint met andere vragen stellen: wat weten en kunnen kinderen en jongeren al? En hoe bouwen we daarop voort?

Dat vraagt ook om een herwaardering van vaardigheden die nu vaak worden gezien als ‘overlevingsgedrag’. Organisatietalent, meertaligheid, sociale intelligentie en creatief omgaan met schaarste zijn vormen van alternatief kapitaal die erkenning verdienen.

Tegelijk moeten we kritisch kijken naar systemen die nu vooral vragen om aanpassing. In plaats van jongeren vaardigheden bij te brengen die passen bij het systeem, zouden we het systeem ontvankelijk moeten maken voor hún perspectieven, creativiteit en ervaringskennis – juist van buiten de gevestigde kaders.

Tot slot

Jongeren zelf laten het zien: waarde zit niet alleen in papieren, maar ook in ervaring. Niet alleen in het midden, maar ook aan de randen. Niet alleen in bezit, maar ook in veerkracht. Het denken in termen van alternatief kapitaal biedt daar een krachtig tegenwicht voor. Het is tijd dat we afscheid nemen van de single story van ‘achterstand’. Er is een ander verhaal – van kinderen en jongeren die hun weg vinden buiten de gebaande paden, met

kennis, kracht en lef. Hun alternatief kapitaal is echt. Wij moeten leren het te zien, erkennen en ernaar te handelen.

Natascha Notten, 25 april 2025

Bronnen

- Adichie, C. N. (2009). *The danger of a single story*. TED Talk
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Jansen, C., Lakerveld, J., Lenting, L., en N. Notten (2025). *Kennismagazine. Van Zakgeld naar Zelfstandigheid. Koersen op een bestaanszekere toekomst voor 12plussers uit financieel minder draagkrachtige gezinnen*. HAN en Gelijkschap
- Yosso, T. J. (2005). Whose culture has capital? A critical race theory discussion of community cultural wealth. *Race Ethnicity and Education*, 8(1), 69–91.
- Mohamud, M. (2023). Sauze aka fringe kapitaal: Een pleidooi voor counter-kennis. In *Advies The Culture* (UNESCO).
- Notten, N. (2025). *Intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid: een ander pad – vanuit het perspectief van de kinderen*. Gelijkschap.

Auteur

Natascha Notten – Onderzoeksbureau Gelijkschap

Citatie bij publicatie

Notten, N. (2025). *Alternatief kapitaal: van gemiste kans naar erkende waarde*. Gelijkschap.

Vragen naar aanleiding van dit rapport?

Stel ze aan Natascha Notten via: nataschanotten@gelijkschap.nl

Uitgave en verspreiding

Gelijkschap

Tel. 06 836 582 58

www.gelijkschap.nl

© 2025 Gelijkschap. Alle rechten voorbehouden.

Deze uitgave is auteursrechtelijk beschermd. Het is niet toegestaan om (delen van) de inhoud te kopiëren, op te slaan in een geautomatiseerd gegevensbestand, te verspreiden of openbaar te maken – in welke vorm dan ook, waaronder ook verwerking door kunstmatige intelligentie of andere geautomatiseerde systemen – zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Gelijkschap. Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van correcte en volledige bronvermelding.